

KOPENHAGA

(1782-1787)

Kai 1782 m. birželio 1-ąją, praėjus dešimčiai dienų nuo 26-ojo gimtadienio, Mortenas Pedersenas atvyksta į Kopenhagą, jį pasitinka debesuotas ir šiek tiek lipnus oras. Jis sėdi sūpuojamas irklinės valtės ir žvelgia atgalios į priekplaukoje kerojantį laivų stiebų mišką. Dabar pusė septynių ryto. Jis nesudėjo bluosto kiaurą naktį, vaikštinėjo pirmyn atgal po iš Kristianijos* plaukusio prekybinio laivo denį erzindamas ir trukdydamas jūreiviams. Kai priešais muitinę iššoka iš valtės ant priekplaukos, jo drabužiai persmelkti rūko, užkimšusio visą Eresundo sąsiaurį. Jaučiasi šiek tiek peršalęs ir žino, kad jo laukia kosulys, bet per daug to nesureikšmina. Jo sveikata gera, o išsiskirdamas iš savo seserų ir brolių būrio ėmė manyti, kad yra gimęs po laiminga žvaigžde, todėl apsišarvavo stipriu fatalizmu. Kelionė tęsėsi tris dienas. Pakeliui pūtė stiprus vėjas, bet jūrligė jo neėmė. Jautė, kad susidorojo su pirmąja kelione jūra kaip tikras vyras, ir vylėsi, kad laivo įgula koku nors būdu jį įvertins, bent jau atsisveikinant spustelės ranką ir ištars keletą žodžių. Įsivaizdavo, kaip jie šnibždėjosi apie tą tvirtą norvegų jaunuolį, kuris, pasirodo, ne iš kelmo spirtas. Tačiau jie tiesiog iškelia jo skrynią ir netaarę nė žodžio palieka vieną. Už nugaros į molą bumbasi kitos valtys. Ant priekplaukos iššoka figūros, jos išryškėja pilkšvoje ryto šviesoje ir nutolsta tempdamos maišus ir skrynias.

Kur keliaujat, ponaiti? Nešikas nuleidęs savo karutį jau artėja prie jo.

Jis išsitraukia voką ir jį atplėšia, ištiesia nešikui lapą su adresu. Nešikas į popierių žiūrėti nenori. Klausiamai žvelgia į jį. Aha, pamano sau Mortenas, analfabetas.

Niorės gatvė, pasako Mortenas, bandydamas ištarti pavadinimą daniškai. Knygų spaustuvinininko Šulco namai.

Šiuo keliu, ponaiti, taria nešikas ir nuveda jį prie vartų, kur muitininkas atvertęs patyrinėja jo pasą. Pasą grąžina.

* Senasis (1624–1925) Oslo pavadinimas.

Kopenhaga sveikina studentą, taria muitininkas galbūt su ironijos gaidele.

Tuomet Mortenas nudrožia paskui linguojantį karutį į miestą. Po kelionės laivu kojos žengia truputį netvirtai ir kartkartėmis jis susvirduliuoja. Įėjus giliau į miestą juos pasitinka didžiulis eismas. Pro šalį griausmingai pralekia ūkininkų vežimai su smuklių ir turgaviečių prekėmis, bričkos su alaus statinėmis, diližanai, už kurių langų šmėžuoja tamsios figūros, o vežikai įsitaisę aukštai ant pasosčių, kareiviai žygiuoja kaukšėdami batais, priekin įbedę nieko nematančias akis. Vyrai, persimetę per petį nešantys didžiulius pundus papjautų žąsų, vištų arba triušių. Berniukai, mojuojantys pigiomis brošiūromis ir rėkaujantys eiliuotus posmelius, kuriuos išmoko mintinai tą patį rytą. Grindinio akmenys lyg išmuiluoti, lyg su neaiškios kilmės plėvele. Mortenas paslysta, bet sugriebia už rankos nešiką, kuris atsisukęs jį pakelia, o tada šiurkščiai pastumia ant šaligatvio. Pro šalį barškėdamas nulekia arklių kinkinys. Žmonės rikteli pavymui, vežikas šūkteli grįžtelėjęs ir užsimoja botagu. Mortenas nesupranta, ką jie sako, danų kalbą jis pažįsta tik iš vietinio teisėjo ir pastoriaus lūpų, bet čia šneka visai kitaip nei namie, Akešhiuse. Tačiau supranta, kad nešikas jį išgelbėjo nuo vežimo rato, kuris būtų jį sutraiškęs. Ima belstis nerimastingos mintys, kiek teks duoti arbatpinigių. Jis pajunta, kad įrioglinto į nuotekų griovį. Staigiai atšoka pajutęs, kad vienas batas jau permirkęs skystyje, apie kurio sudėtį jam nesinori galvoti. Tarpduriuose ir vartų arkose stovi moterys, demonstruodamos kulkšnis, keliaraiščius ir šypsenas, nuo kurių jį užplūsta šaltos siaubo bangos. Jos nulydi Morteną tiriančiais žvilgsniais ir nustatčiusios jo prabą nusišypso. Kaimo Jurgis.

Nešikas įeina pro vartus. Jų žingsniai aidi iš visų pusių. Jie sustoja erdviame vidiniame kieme. Jis sumoka nešikui, duoda kur kas daugiau pinigų, negu reikia, ir dabar vyriškis jau vadina jį gerbiamuoju studentu, galbūt su paniekos prieskoniu, galbūt tiesiog juokaudamas, ir dar priduria kažką ta pačia intonacija, kurios Mortenas nesupranta. Neilgai trukus pasirodo vienas vyras ir prisistato esąs juristas Gilas, jis irgi norvegas ir yra tas žmogus, su kuriuo Morteno tėvas sutarė, kad ras jam kambarį ir rūpinsis jo finansine padėtimi, kol jis gyvens Kopenhagoje. Namas priklauso knygų spaustuvininkui Šulcui. Jis gyvens viename kambarėlyje virš spaustuvės. Moteris, dirbanti knygų spaustuvininko namų ūkyje, įteikia raktą ir pasako, kad jis valgysias drauge su spaustuvės darbininkais. Parodo kur. Jis nuseka ją per kiemą. Darbiniais drabu-

žiais apsitaisę vyrai žvilgteli į jį, bet nepasisveikina. Girdėti metališkas mašinos plaktukų kalimas. Vyrų judesiai įgudę ir spartūs. Jis grįžta pas juristą Gilą, kuris jam ištiesia popieriaus lapą su savo adresu. Tuomet oficialiai nusilenkia ir pranyksta. Moteris nuveda Morteną prie spaustuvininko namo flygelio kitame kiemo gale, kur sveikindama jį pasitinka madam.

Madam Šulc jį nužvelgia. Tada sako, taip, tamsta atrodo visiškai nekaltas. Ar tamsta geriate?

Mortenas sukrėstas papurto galvą. Ne, poniam.

Jauskitės kaip namie, draugiškai taria madam.

Mortenas žemai nusilenkia, kaip kad tėvas jį primokė lankstytis žmonėms, kurie įmantrioje karališkojo miesto rangų sistemoje užima aukštesnę poziciją negu jis. Panašu, kad lenktis šiai moteriai, o juo labiau vadinti ją poniam, buvo klaida, bet šaukštai jau po pietų. Tad jis lieka stovėti vienas kieme rankoje spausdamas skrybėlę. Užlipęs į savo kambarį, išsitraukia iš kelioninės skrynios daiktus ir sudeda juos ant stalo ir į nedidelę spintą. Nusirengęs padžiauna drėgnus po kelionės jūra drabužius ant kėdės. Tada atsigula į lovą, bet visai nenori miego. Girdi, kaip už lango į grindinį kaukši ir bilda pasagos ir geležimi kaustyti kariatų ratai. Praėjo vos keturios dienos nuo to ryto, kai prabudęs savo alkovoje namie, Lyjeryje, už Drameno fjordo, jis klausėsi gerai pažįstamų iš apačios sklindančių tėvų balsų ir gyvulių tvarte garsų. Tuomet atsikėlė, apsirengė kelioniniais drabužiais, susikrovė paskutinius daiktus ir nusileidęs papusryčiavo, o paskui išėjo į kaimą lydintas tėvo, pono mokytojo, kuris drauge su juo palaukė, kol pašto karieta išvyko į Kristianiją. Atrodo visiškai neįmanoma, mąsto Mortenas, gulėdamas naujame guolyje, kad galima leistis į tą pačią kelionę, tik priešinga kryptimi. Taip pat neįmanoma, kaip įsivaizduoti, kad galima keliauti laiku atgal.

Jis – jauniausias iš septynių vaikų pulko ir vienintelis išgyvenęs berniukas. Vienas iš vyresnėlių visada gulėdavo apačioje, svetainės alkovoje, ir su kantriu šypsena veide gesdavo. Jis dažnai sėdėdavo šalia ištiesęs šiltą delną, kurį spausdavo šaltos rankos. Galiausiai tos rankos ir šypsena sustingdavo, sulysusį kūnelį išnešdavo į tvartą, alkovą išplaudavo, išvėdindavo, ir vietą užimdavo kitas vaikas. Šis mirties procesas buvo nekintama jų realybė, savotiškas nesibaigiantis šventadienis, kurio metu buvo draudžiama lakstyti ir juoktis, didinga tylą. Taip jis prisimena savo vaikystę. Kaip nesibaigiančią savitvardą, mintinai iškaltą rimtį, kuri galų gale sustingdavo marmūzėje, o mirtis nepaliaudama tęsdavo

savo darbą. Galiausiai liko tik vyresnioji sesuo Kirstinė. Jie porą metų lūkuriavo, bet nė vienas iš jų neatgulė į svetainės alkovą. Dabar ji gyvena pastoriaus šeimoje Nakskove.

Baigęs parengiamąją lotynų kalbos mokyklą jis tapo mokytojo padėjėju tėvo mokykloje. Praėjo pora metų. Tada pareiškė, kad norėtų studijuoti mediciną. Kaip jam šovė į galvą tokia beprotiška mintis, nepamena. Tėvas nesutiko. Jis turįs būti pastorius. Tėvas pats svajoto tapti pastoriumi, visai kaip senelis ir prosenelis. Dabar atėjęs tinkamas metas. Dabar jie turį reikiamas sąlygas. Taigi jis susitakė su likimu laimingas, kad apskritai gavo leidimą išvykti.

Ima apsiprasti su savo naujuoju gyvenimu karališkajame mieste. Kasdien valgo drauge su darbuotojais spaustuvėje, maistas skurdus ir bemėsis, dažniausiai – pavandenijusi, skysta įvairiausių rūšių košė; ir jis išmoksta ryti maistą neragaudamas ir kiek tik lenda prisikimšti duonos, kad užpildytų pustuštį skrandį. Atsisėdęs ant palangės savo kambaryje kala graikų kalbos gramatiką, karts nuo karto žvilgtelėdamas į triukšmingą gatvę, kuria į aikštes darda arkliais kinkyti prekiniai vežimai, o šiuo metu netarnaujantys kareiviai šlaistosi kabinėdamiesi prie jaunų merginų, kurios atsako plūsdamos juos kaip vežikai. Jis grįžta prie graikų gramatikos, bet viena ausimi visą laiką seka gatvės gašlybes ir girtas šnekas. Tai dvi to paties medalio pusės, jis nuolat grumiasi šioje kovoje – kovoje tarp troškimo ir pareigos, tarp noro būti gydytoju ir reikalavimo būti teologu. Lanko tas kelias gamtos mokslų paskaitas, kurios skaitomos universitete ir kitose miesto vietose, kaip visada, uždaras, studijuoja didįjį Linėjaus* veikalą. Universiteto skaitykloje paslapčia kopijuodamas „*Floros Danicos*“^{***} piešinius išmoksta piešti

* Carl von Linné (1707–1778) – švedų botanikas, sukūręs gyvūnų ir augalų sisteminę klasifikaciją ir įtvirtinęs dviejų dėmenų lotyniškus rūšių pavadinimus, kurie naudojami iki šiol. Didysis jo veikalas „*Sistema Naturae*“ (1735 m.) buvo perleistas vienuolika kartų su autoriaus papildymais.

** Milžiniškas Apšvietos epochos botanikos atlasas su folio formato spalvotomis iliustracijomis, kuriame siekta užfiksuoti visas Danijos-Norvegijos karalystėje augančias augalų rūšis, nors galiausiai į atlasą pateko daugiausiai daniškų rūšių, nes 1814 m. Norvegija atsiskyrė nuo Danijos. Atlasas buvo kuriamas daugiau nei šimtą metų (1761–1883).

gėles, paslapčia, nes Bažnyčios santykis su šiuo kūriniu problemiškas, mat, viena vertus, jame vaizduojama kūrėjo tvarinija, tačiau, kita vertus, suklasifikuodamas ją į gimines ir rūšis, šis kūrinys ją pasisavina. Tad jis eina už miesto ir įsitaisęs pakelėje su eskizų bloknotu ant šlaunų ir virš jo plazdančiu angliuku jaučia, kaip kažkiek susilieja su panašioje situacijoje įsivaizduojamu Linėjumi. Jį domina tikrasis gyvenimas: miesto keksės, gėlės ir eismas, ir purvo upės, tekančios gatvėmis ir išsivemiančios į kanalus. Bet jis klusniai lanko teologijos paskaitas, išmoksta išskiemenuoti Bibliją dviem originalo kalbomis, šnekučiuojasi su bendrakursiais studentiška lotynų šnekta. Jis rašo laiškus namo beviltiška lotynų kalba, kuria vis vien tikisi padaryti įspūdį tėvui pasirašydamas „Jūsų sūnus Mortenas Falkas“. Šitą pavardę pasiėmė iš tos šeimos dalies, kuriai nusisekė geriau negu tėvui, ponui mokytojui. Bet sulaukęs tėvo atsakymo pamato, kad laiškas parašytas daniškai ir adresuotas „Studentui Mortenui Pedersenui“*. Jam gėda. Nė vieno bendrakursio pavardė neturi tokios priesagos, bent jau oficialiai.

Kadangi jo kambarys kaip tik virš spaustuvės, nuoma nedidelė, nes girdisi triukšmas. Nuo pat ryto iki vakaro, dažnai ir naktį, kai iš Hiogho-Guldbergo** kabineto apsireiškia pasiuntinys su skubiais įsakymais arba pareiškimais, kuriuos reikia iškabinėti visame mieste, spaustuviniškai renka garsiai barškančias literas į spaudmenų kasą, spausdinimo staklės kelia baisų triukšmą, dėl to nuo jo kambario sijų ir lubų byra tinkas. Anksti ryte, gerokai prieš naktiniams sargams išeinant namo, pasirodo apsiblausę pasiuntinukai ir paima spaudinius, kuriuos vėliau parduos gatvėje arba išplatins kitais būdais, tų paauglių čaižūs balsai, puikiai tinka jų verslui ir jo nakties miegui nutraukti. Karietos darda pro vartus į kiemą ir atgal, geležiniai ratų apkaustai skardi į grindinio akmenis, ir jų metališkas skambesys atsimušinėja į knygų spaustuviniško kiemo sienas; atvyksta karietos su paliepipimais, kuriuos reikia nedelsiant atspausdinti, pundai pranešimų ir skelbimų, kvepiančių spaustuvinių dažų iš alyvos chemikalais ir suslėgtu popierumi, sukraunami į vežimus ir išvežiojami po miestą. Čia tiek daug jo dėmesio laukiančių

* Pavardė kilusi iš patronimo (Pederio sūnus), patronimai dažniausiai vartoti valstiečių, žemiausių visuomenės sluoksnių. XVIII a. keičiantis įstatymams tapo paveldimomis giminės pavardėmis. Taigi Morteno pavardė, turinti patroniminę priesagą *-sen*, išduoda jo žemą kilmę.

** Ove Høegh-Guldberg (1731–1808) – danų politikas, istorikas, 1772–1784 metais, taigi ir aprašomu laikotarpiu, *de facto* buvęs Danijos ministru pirmininku.

dalykų, tiek daug naujo ir įdomaus, ko niekada net neįsivaizdavo, todėl jo graikų ir lotynų gramatikos vadovėliai lieka rinkti dulkių. Gavęs pinigų laiško siuntimui, parašo savo sesei Kirstinei į Nakskovą ir papasakoja apie gyvenimą karališkajame mieste. Ji atrašo pasakodama apie gyvenimą prekybiniame provincijos mieste, parapijos kunigo namuose, kuris, regis, ne mažiau skiriasi nuo gyvenimo Lyjeryje nei jo Kopenhagoje.

Mortenas tįso lovoje negalėdamas užmigti dėl amžino ūžesio ir barškesio apačioje, spaustuvėje. Girdi, kaip Šulcas komanduoja darbuotojams, girdi sinkopinį staklių ritmą, trypančių spaudėjų ir surinkėjų klumpių dundesį ir kosulį, jų barnius, kai prese pasilieja rašalas, kai reikia perdėlioti tekstą arba kas nors įstringa užblokuodamas velenus.

Bet viskas, kas iš pradžių neleisdavo jam užmigti, vėliau ima užliūliuoti. Retkarčiais jis nuplaukia iš uosto vykstančiu prekybiniu laivu aplankyti sesers į Nakskovą. Senasis probstas, pas kurį ji gyvena, yra tolimas jų motinos giminaitis. Slegianti tylą Nakskovo klebonijoje įvaro jam nemigą, o kai jis pagaliau užmiega, jį pažadina į kambario langą šakomis beldžiantis klevas. Jis vaikšto į mišias kartu su seserimi ir keltą kartų išvysta per miestą šešiakinke karieta pralekiantį grafą, kurio tarnai plevėsuojančiais skvernais važiuoja stati, viena ranka įsikibę į karietos galą, kita prilaikydami aukštas skrybėles.

Probstas sako griausmingą pamokslą iš aukštos sakyklos, jis – didelis, raudonplaukis ir drūtas kaip kalvis – kalba apie sieros ežerus ir pragaištį, lyg tai būtų vietos ir reiškiniai, kuriuos jis kasdien asmeniškai prižiūri, tuomet pasiūlo iš sakyklos suteikti paskolą priklausomiems ūkininkams, kurie nori išsipirkti, ir baigia paleisdamas salvę į priešus švedus, kurie, globojami paties velnio ir jo puolusių angelų bandos, atėmė iš miesto praeities šlovę. Pabaigoje karštai meldžiasi už karališkąją šeimą ir beriant jos narių vardus jo balsas dreba.

Pasibaigus mišioms parapijiečiai priėję dėkoja už pamokslą. Mortenas prieina arčiau. Iš to, kaip senasis vyras tiesia ranką ir be jokios išraiškos žvelgia į priekį, supranta, kad kažkas ne taip.

Ar probstas aklas? – išsprūsta jam.

Ššš, nutildo jį sesuo. Mums draudžiama apie tai kalbėti. Bet jau dveji metai, kaip magistras Gramas neteko regėjimo.

Kaip jis tuomet gali likti savo poste?

Niekas nedrįsta stoti jam skersai kelio, sušnibžda sesuo. Dar jis moka mintinai ir Bibliją, ir Liuterį, ir Pontopidaną, tad manyčiau, dirbs toliau, kol Visagalis nepakvies jo namo.

Kuris visagalis? – klausia jis ir duria pirštu pirma aukštyn, tada žemyn, o sesuo prisidengusi ranka burną nusijuokia.

Kirstinė ima jį už parankės ir rodo, kaip keičiasi šis kraštas. Brūzgynai traukiasi drauge su pelkynais, balomis ir jiems priklausančiais vabzdžiais, kurie šimtmečių šimtmečius skleidė ligas; miško jau seniai nebelikę, o ten, kur jis augo, dabar banguoja javų laukai, atnešantys penktadaliu daugiau derliaus nei vos prieš dešimt metų. Seni medžiai iškirsti, pasodintos naujos uztvaros nuo vėjo. Viskas dailiai sutvarkyta ir gražu, net laukuose besiganančios karvės kažkokios nulaižytos ir kuklios.

Kai jie eina pasivaikščioti po miestą, žmonės jiems šypsosi ir sveikinasi, kai kurie prieina šnektelti su Kirstine. Žmonės mėgsta jaunąją klebonijos merginą. Jį apima pasididžiavimas. Ji visiškai laisvai šneka daniškai, bet kai jie lieka vieni, kalbasi melodingu Akešhio dialektu, kuriame nuosekliai kirčiuojamas pirmas skiemuo. Jie eina pasivaikščioti į paplūdimį, spardo dumblius, ieško Baltijos jūros gintaro ir renka kriaukles. Ji paatvirauja, kad ją kamuoja namų ilgesys, gyvena čia dvejus metus, bet dar nesijaučia visiškai sava. Žinoma, senasis pastorius bet kam būtų išbandymas, tačiau juk ne jo kaltė, kad ji nesijaučia gerai. Veikiau pastoriaus žmonos, kuri iš išorės atrodo kukli ir nusižeminusi, tačiau likusi viena su ja atsiskleidžia kaip nuotaikų valdoma tironė. Turiu išmokti namų šeiminkės pareigų ir pagelbėti namuose, sako ji, tačiau puikiai suprantu, kokia tikroji mano buvimo čia priežastis.

Mortenas į ją pasižiūri.

Vienas iš keturių pastoriaus sūnų pats ruošiasi eiti į pastorius, sako Kirstinė. Tėvas ir ponas Gramas daug susirašinėja laiškais.

Aha, taria Mortenas. Ir kaip jis, tas tavo būsimsis? Ar galima jį pamatyti?

Jis išjojo ant žirgo į Fiuną aplankyti giminaičių. Išties ir galantiškas, ir padorus. Neturiu jokių priekaištų. Problema ne ta.

Ne? – susidomi jis.

Juk dabar žmonės turėtų galėti gyventi pagal savo galvą, o ne gerus tėvų norus.

Miela Kirstine, taria jis, jei žmogus padorus, turėtų už jo eiti. Taigi nežinai, ką tau bepasiūlys likimas.

Žinau. Kaip sakiau, neturiu nieko prieš jį. Aš negaliu pakelti šitos plokščios, purvinos šalies. Žinai, kai nėra jokių kalvų, smarvė ir purvas kaip rūkas susitelkia aplink namus. Imu pati jaustis purvina. Negali nusiplauti to pojūčio.

Galbūt jis gaus vietą kitur, guodžia Mortenas. Gali jam tai pasakyti, kai pradės tave merginti. Iškelti sąlygas, derėtis. Jeigu jis padorus žmogus, išgirs tave. Ir kas žino, gal su mieliausiu noru ims ieškoti vietos Norvegijoje.

O, bet šie žmonės, nekantriai pertaria jį sesuo, jie taip didžiuojasi savo mažu, purvinu prekybmiesčiu. Jei pasakai bent žodelį, puola tave ir išūžia ausis apie savo derlingąją žemę, didingą miesto istoriją ir daugybę šios šalies pranašumų. Išmokau laikyti liežuvį už dantų.

Dar daug laiko, sako Mortenas. Galbūt viskas susitvarkys savaime. Sesė jį truputį erzina, ir jis negali suprasti, ko ji taip širsta. Čia beveik tas pats, kaip bartis, ar dominuojanti vėjo kryptis yra vakarų, ar žiema ilgesnė už vasarą. Tiesą sakant, jis mano, kad ji turėtų džiaugtis, nes taps pastoriaus žmona. Ir kaip galima ilgėtis Lyjerio, paties nereikšmingiausio užkampio visoje karalystėje? Jis to nesupranta.

Jo viešnagės Naksrove netrunka ilgiau nei kelias dienas, dažnai iškeliauja anksčiau nei suplanavęs, apimtas klastingo galvos skausmo nuo Kirstinės skundų ir savo namų ilgesio. Miesto ilgesio. Jei prekybinis laivas neplaukia, jis anksti ryte išsoka į vežimą, važiuojantį į Niu-kiobingą, paskui persėda į šiaurėn vykstančią pašto karietą, pernakvoja Vordinborge, kur paprastai apsistoja „Tauriajame Elnyje“, suvalgo vakarienę – ruginės duonos abišalę, pabarstytą fetegrevėmis*, ir permiega tvarte susisukęs į smirdinčius pledus. Kitą dieną keliauja toliau į Kiogę ir Kopenhagą, valgo iš sodų nukniauktus obuolius ir kriaušes. Pašto karietoje įsiremia koja į sėdynę priešais ir bando akimis naviguoti po „Guliverio keliones“, skaito apie tai, kaip milžinų krašte paliktą herojų prižiūri dvylika kartų už jį didesnė jauna moteris. Mortenas paguldo knygą ant šlaunų smiliumi pasižymėjęs skaitomą vietą, jis nusiėmęs peruką ir padėjęs jį ant gretimos sėdynės, atrėmęs kaktą į šokčiojančios, siūbuojančios ir svyruojančios karietos stiklą, svajingai žvelgia į pro šalį banguojančius laukus. Mergelė, dvylika kartų didesnė už tave patį,

* *Fedtegrever* (dan.) – traškūs jungiamųjų audinių gabaliukai, atsiskiriantys lydant kiaulių taukus. Tradicinėje danų virtuvėje naudojami kaip pabarstukai arba gaminant specifinius patiekalus.

mąsto jis, – burna, dvylika kartų didesnė už normalią, liežuvis, rankos, krūtys, lytis. Moteris lyg ištisas kalnynas! Jis vėl atverčia knygą. Guliveris patenka į šalis, kuriose žmonės nenormaliai maži, nenormaliai dideli arba dar kaip nors kitaip nukrypę nuo normos. Bet galbūt, mąsto Mortenas, neįprastas pats Guliveris, tai yra, jo autorius, o drauge su juo ir skaitytojas, įsijaučiantis į šią istoriją.

Jis pagalvoja apie Ruso ir jo citatą apie žmogaus laisvę, kurią minėjo Kirstinė. „Žmogus gimsta laisvas, ir visur jis sukaustytas grandinėmis!“* Guliveris irgi prirakintas prie to, kas yra. Jis visur toks pat, negeba prisitaikyti. Būtent todėl nuolat įsivelia į problemas su įvairių vietovių gyventojais. Mortenas Falkas nenori tokiu tapti, nenori sustingti ir anksti pasenti. Tai sprendimas, kurį jis priima dabar, pašto karietoje, važiuojančioje į šiaurę palei Kiogės įlanką.

Kelionė tuoj baigsis. Akyse švysteli Kopenhagos bokštai ir pelkėtos Amagerio dykros, jis šnekučiuojasi su bendrakeleiviais, kurie leidžia per rankas gabalą geltono sūrio, truputį duonos ir butelį. Jautė nerimą dėl sesers, mažytį, apvalų lyg kulka skausmą po šonkauliais, bet pasirodo, kad tokį nerimą sukūrė geografija ir alkis. Kai pilnu pilvu priartėja prie Kopenhagos, vėl jaučiasi visiškai linksmas.

Galop grįžta namo. Švilpaudamas įeina pro vartus į spaustuvininko Šulco kiemą Niorės gatvėje, kieme pasuka į dešinę, pakyla laiptais į viršų, įėjęs vidun nusviedžia į kampą krepšį. Padeda galvą ant dėmėtos pagalvės kambarėlyje viršum Šulco mašinų, kurios tiksi, barška, gaudžia, kaukši, cypia, dunksi, trinksi. Iš malonumo atsidūsta, Guliveris išslysta iš rankų, jis užmiega.

Karališkasis miestas yra devyniasdešimt tūkstančių žmonių, besispauzdžiančių į pylimą, įkalinantį juos teritorijoje, kurią galima apeiti trumpiau nei per valandą. Miestas, kurį daugybę šimtmečių siaubė epidemijos ir gaisrai su virtine prisigėrusių, išprotėjusių, kraujomaišių ir niekam tikusių valdovų. Nepaisant to, gyventojų skaičius stabiliai auga ir kiekvienais metais pylimas spaudžia juos vis labiau. Mortenas atkreipia dėmesį, kad nors daugumos žmonių laukia trumpas gyvenimas, kuri

* Cit. iš 1762 m. Jean-Jacques Rousseau veikalo „Apie visuomenės sutartį, arba Politinės teisės principai“.

palydės skausminga ir žeminanti mirtis, jiems nieks nesutrukdo linksmintis. Veikiau priešingai. Miesto aikštės pilnos gatvės artistų, vartų arkos ir tarpduriai užimti prostitučių, ir panašu, kad darbo joms netrūksta.

Mortenas Falkas vaikštinėja siauromis gatvėmis, kur namų sienos, rodos, remiasi viena į kitą, tarp stogų atbrailų palikdamos tik brūkšnelį dangaus. Jis vaikšto plačiais skverais, didinga pilies aikšte priešais naująją pilį, milžinišką, nesunaikinamą norvegiško granito kolosą, nu-eina iki bastionų ir kirtęs pylimą pasiekia Ilgąjį tiltą, kaskart plaukiant laivui pasislenkantį į šoną. Darydamas lankstą grįžta iš Amagerio į Kristianshauną pro užtvanką. Aikštėje priešais vaikų namus gatvės artistų trupė susikalė lentinę trobelę. Jis sustoja pažiūrėti, ar nepasirodys stipruolis Karlas Johanas von Ekenbergas. Von Ekenbergas visada sulaukia daug žiūrovų – pradedant elegantiškais miesto vaikštūnais, garbingomis damomis su krinoliniais ir skėčiais, turtuoliais pirkliais, laivų prekeivių tarpininkais, kapitonais, matrosais, karininkais ir kareiviais, baigiant pataisos namų kalniniais, turinčiais teisę išeiti į laisvę. Ir ne veltui. Von Ekenbergas talentingas.

Mortena kerį šis stipruolis. Jis mintinai žino jo pasirodymus, bet jam niekada neatsibosta juos stebėti. Jaučia, kad jie išreiškia kažką tikro, nesuvidinto, ne vien jo meistrybę. Kas tas tikras dalykas, įvardyti negali. Būtent todėl ir toliau stebi šio stipruolio pasirodymus.

Mortenui ypač patinka trys triukai:

Nr. 1. Trata būgnai. Karlas Johanas von Ekenbergas užsikaria ant kokių dešimties uolekčių aukščio medinės konstrukcijos. Išsižergęs atsistoja ant skersinės sijos ir beveik nepastebimu linktelėjimu duoda ženklą savo žmonėms, likusiems apačioje. Tuomet pasirodo žirgas su dviem livrėjomis apsitaisiusiais žokėjais ir užlipa ant platformos, kurios kampuose pritvirtintos virvės. Von Ekenbergas sugriebia tas virves už kito galo, apsvynioja aplink dilbį ir riešą ir viena ranka per pėdą nuo žemės pakelia platformą, žirgą ir žokėjus, tuo tarpu kita ranka priglaudžia prie burnos pašto ragą ir sutrimituoja.

Nr. 2. Trata būgnai. Karlas Johanas von Ekenbergas nusileidęs žemyn atsigula tarp dviejų kėdžių, išsitiesęs kūnas pakimba vienos uolekties aukštyje. Tuomet aštuoni geri muzikantai raudonais dvieiliais švarkais, trikampėmis skrybėlėmis, ilgomis kojineis ir batais su nupoliruotais vario dirželiais vienas po kito užlipa ant gysloto ir ne itin raumeningo, bet labai ilgo kūno, kuris dabar remiasi tik kaklu ir kulnais. Balansuodami ant von Ekenbergo krūtinės, pilvo, klubų ir kojų jie

atlieka Brentnerio menuetą, tuo tarpu von Ekenbergas rudomis, graudžiomis akimis žvelgia į dangų ir atrodo taip, lyg mąstyto apie vaikystę, apie savo amžinatilsį mamą arba jaunystės meilę.

Nr. 3. Trata būgnai. Karlo Johano von Ekenbergo trečiasis triukas atliekamas su tom pačiom dviem kėdėm, tik prieš tai jis atsistoja, susižeria padorius aplodismentus ir porai minučių dingsta artistų trobelėje. Sugrižta atsigaivinęs, šviežias, sveikai įraudęs, rudos akys žiba; nusilenkęs atsigula tarp kėdžių, o tada du padėjėjai ant jo pilvo padeda masyvų akmenį. Trečiasis padėjėjas, nesuprasi, kaip apsirengęs – kaip budelis ar kalvis, pasirodo su akmenskaldžio kūju, iškelia jį aukštai virš galvos, dvejodamas sustingsta. Vardan Kristaus, trenk! – garsiai, melodingai taria von Ekenbergas. Kūjis nusileidžia ir akmuo skyla į du gabalus, kurie nukrenta į šalis. Karlas Johanas von Ekenbergas atsistoja ir nusilenkia savo publikai. Kol berniukas eina per žmones su kepure, keli akrobatai šokinėja ant batuto. Pro langus ant grindinio akmenų krenta monetos.

Bet vieną dieną stipruolis dingsta. Jo trobelė aikštėje išrinkta, ir nelikę jokių akrobatų trupės pėdsakų. Mortenas paklausinėja prekeivių, ir tie sako, kad per vieną pasirodymą susižeidęs von Ekenbergas buvo išneštas leisgyvis. Jis neranda nė vieno žmogaus, kuris žinotų, kas jam nutiko.

Kartais Mortenas leidžia sau prabangą nusisamdyti vežimą ir nuvažiuoti iki kurių nors miesto vartų, tada primokėti vežikui ir nuvažiuoti kelias mylias už miesto, į kokį nors kaimą. Gladsaksę, Husumą, Ordrupą, Herlevą. Čia išlipęs paleidžia vežiką namo, o pats paržygiuoja kaimo keliu. Jis eina per kaimus, kuriuose lyg kokio užkrato pritvinkęs rūkas, riebus ir lipnus, kybo muilo viryklę ir odos raugyklę dvokas, jis eina palei laukus, kuriuose ramiai ganosi karvės, pro ūkininkų sodybas, kur iš po kepurių į jį žvelgia tylūs valstiečiai.

Mieste atsiduoda knygoms, bet apgaudinėja teologiją su gamtos mokslais. Varomas akademinio alkio suuodžia ir lanko paskaitas, kuriose kalbama apie viską, tik ne apie šventąją trejybę ir transsubstanciaciją. Taip išgirsta vieno profesoriaus paskaitą apie hierarchinę visų gyvybės formų Žemėje klasifikaciją, kurią sukūrė Linėjus. Žmonės babilia, bet ir ploja. Ši paskaita, įvykusi Komedijos teatre, nes universitetas

atsisakė suteikti auditoriją, naujai atveria Mortenui akis. Pasaulis yra rišli visuma! Kai jau supranti, atrodo banalu, bet tai absoliutus jo sąmonės, pasaulio ir savęs suvokimo perversmas: Aš esu rišlios visumos dalis!

Vienas jo mediciną studijuojantis draugas, Laustas, pakviečia jį į Chirurgijos akademiją Norvegijos gatvėje, kuri paprastai vadinama Plačiaja gatve, ten jis klausosi kruopščių paaiškinimų apie kraujagysles, kaulus, nervus ir liaukas. Jei botanika ir zoologija yra kelionė išorėn, tai čia vyksta kelionė vidun, tačiau ji tokia pat didinga ir begalinė. Žmogus yra vidury amžinybės. Štai kur mus įkurdino Viešpats!

Drauge su Laustu užsidirba šiek tiek pinigų žvejojamas iš kanalų numirėlius arba papirkinėdamas sargus, kad parūpintų jiems lavonų, – juos jie pristato į skliautuotą fakulteto rūšį, kuriame su peiliu ir šaltu žvilgsniu laukia pasiruošęs profesorius. Trimis pirštais laikydamas skalpelį lyg šis būtų plunksnakotis, o geltona lavono oda – pergamentas, ant kurio jis sumanė užsirašyti porą minčių, jis praneša studentams, į ką šie turėtų atkreipti dėmesį skrodimo metu. Pjūvius atlieka nerūpestingai tiksliai, sluoksnis po sluoksnio atverdamas žalsvai blizgančius mirusiojo raumenis, leisdamas išeiti gėdingai jų smarvei, kol studentai nervingai kikeną arba lotyniškai pasakoja anekdotus, ir vaivorykštinis vidurių spindesys po truputį persikelia ant jų veidų. Bet ne ant Morteno Falko veido. Jo skrandyje saugiai sūpuojasi rytinė duona ir šilta košė, ir jis pakerėtas žvelgia į žmones, prarandančius savo žmogiškumą, suskaidomus į pavienes sudedamąsias dalis ir lotynišką nomenklatūrą. Nervų gijos, raumenų skaidulos, dailiai atskirti odos, poodinių ir riebalinių audinių sluoksniai ir organai – grietinėlės geltonio, lašišų raudonio, burokų violeto, spindintys lyg lakas. Profesorius nuo torsų atskiria galūnes, jo peilis panyra į audinius, perpjauna sąnarių kapsules atverdamas arterijas ir venas, kurių pavadinimus jis linksmi išberia. Mortenui atrodo, kad skamba taip, lyg profesorius jas kviestų, lyg čia vyktų rytinis patikrinimas klasikinėje romėniškoje kolegijoje. „Arteria carotis! Nervus olfactorius! Musculus mastoideus!“ Jis klausosi jo paaiškinimų su gailestaujančio sarkazmo ir drauge solidarumo su mirusiuoju gaidele balse. Tu buvai toks kaip ir mes, o mes tapsim tokie patys kaip tu. Daug studentų sukrėsti rūšio pakeičia studijas ir pasišvenčia teisės studijoms, grįžta į tėviškę arba leidžiasi į šviečiamąsias keliones į pietus, kur dauguma virsta karščiuojančiais girtuokliais. Mortenas Falkas vienintelis žino, kad negali įgyti gamtos mokslų išsilavinimo, todėl pasilieka.